

BÀI 6

Kết quả cần đạt

- Hiểu được nội dung xúc động và nghệ thuật kể chuyện hấp dẫn của tác phẩm **Cô bé bán diêm**.
- Hiểu được thế nào là trợ từ, thán từ; biết cách dùng trợ từ, thán từ trong hoàn cảnh giao tiếp cụ thể.
- Thấy được sự kết hợp và tác động qua lại giữa các yếu tố kể, tả và biểu lộ tình cảm của người viết trong văn bản tự sự.

VĂN BẢN

CÔ BÉ BÁN DIÊM (Trích)

(Đêm giao thừa, trời rét mướt. Một cô bé bán diêm nhà nghèo, mồ côi mẹ, đầu trần, chân đất, bụng đói, đang dò dẫm trong bóng tối. Suốt cả ngày em không bán được bao diêm nào...)

Cửa sổ mọi nhà đều sáng rực ánh đèn và trong phố sực nức mùi ngõng quay. Chả là đêm giao thừa mà ! Em tưởng nhớ lại năm xưa, khi bà nội hiền hậu⁽¹⁾ của em còn sống, em cũng được đón giao thừa ở nhà. Nhưng Thần Chết đã đến cướp bà em đi mất, gia sản⁽²⁾ tiêu tán⁽³⁾, và gia đình em đã phải lìa ngôi nhà xinh xắn có dây trường xuân⁽⁴⁾ bao quanh, nơi em đã sống những ngày đầm ấm, để đến chui rúc trong một xó tối tăm, luôn luôn nghe những lời mắng nhiếc chửi rủa.

Em ngồi nép trong một góc tường, giữa hai ngôi nhà, một cái xây lùi vào chút ít. Em thu đôi chân vào người, nhưng mỗi lúc em càng thấy rét buốt hơn.

Tuy nhiên, em không thể nào về nhà nếu không bán được ít bao diêm, hay không ai bố thí cho một đồng xu nào đem về ; nhất định là cha em sẽ đánh em.

Vả lại ở nhà cũng rét thế thôi. Cha con em ở trên gác sát mái nhà, và mặc dầu đã nhét giẻ rách vào các kẽ hở lớn trên vách, gió vẫn thổi rít vào trong nhà. Lúc này đôi bàn tay em đã cứng đờ ra.

Chà ! Giá quét một que diêm mà sưởi cho đỡ rét một chút nhỉ ? Giá em có thể rút một que diêm ra quét vào tường⁽⁵⁾ mà hơ ngón tay nhỉ ? Cuối cùng em đánh

liều quẹt một que. Diêm bén lửa thật là nhạy. Ngọn lửa lúc đầu xanh lam, dần dần biến đi, trăng ra, rực hồng lên quanh que gỗ, sáng chói trông đến vui mắt.

Em hơ đôi tay trên que diêm sáng rực như than hồng. Chà ! Ánh sáng kì dị làm sao ! Em tưởng chừng như đang ngồi trước một lò sưởi bằng sắt có những hình nổi bằng đồng bóng nhoáng. Trong lò, lửa cháy nom đến vui mắt và toả ra hơi nóng dịu dàng.

Thật là dễ chịu ! Đôi bàn tay em hơ trên ngọn lửa ; bên tay cầm diêm, ngón cái nóng bồng lên. Chà ! Khi tuyết phủ kín mặt đất, gió bắc⁽⁶⁾ thổi vun vút mà được ngồi hàng giờ như thế, trong đêm đông rét buốt, trước một lò sưởi, thì khoái biết bao !

Em vừa duỗi chân ra sưởi thì lửa vụt tắt, lò sưởi biến mất. Em ngồi đó, tay cầm que diêm đã tàn hẳn. Em bần thần cả người và chợt nghĩ ra rằng cha em đã giao cho em đi bán diêm. Đêm nay về nhà thế nào cũng bị cha mắng.

Em quẹt que diêm thứ hai, diêm cháy và sáng rực lên. Bức tường như biến thành một tấm rèm bằng vải màu. Em nhìn thấu vào tận trong nhà. Bàn ăn đã dọn, khăn trải bàn trắng tinh, trên bàn toàn bát đĩa bằng sứ quý giá, và có cả một con ngỗng quay. Nhưng điều kì diệu nhất là ngỗng ta nhảy ra khỏi đĩa và mang cả dao ăn, phuốc-sét⁽⁷⁾ cắm trên lưng, tiến về phía em bé.

Rồi... que diêm vụt tắt ; trước mặt em chỉ còn là những bức tường dày đặc và lạnh lẽo.

Thực tế đã thay thế cho mộng tưởng ; chẳng có bàn ăn thịnh soạn⁽⁸⁾ nào cả, mà chỉ có phố xá vắng teo, lạnh buốt, tuyết phủ trắng xoá, gió bắc vi vu và mấy người khách qua đường quần áo ấm áp vội vã đi đến những nơi hẹn hò, hoàn toàn lanh đạm⁽⁹⁾ với cảnh nghèo khổ của em bé bán diêm.

Em quẹt que diêm thứ ba. Bỗng em thấy hiện ra một cây thông Nô-en⁽¹⁰⁾. Cây này lớn và trang trí lộng lẫy hơn cây mà em đã được thấy năm ngoái qua cửa kính một nhà buôn giàu có. Hàng ngàn ngọn nến sáng rực, lắp lánh trên cành lá xanh tươi và rất nhiều bức tranh màu sắc rực rõ như những bức bày trong các tủ hàng, hiện ra trước mắt em bé. Em với đôi tay về phía cây... nhưng diêm tắt. Tất cả các ngọn nến bay lên, bay lên mãi rồi biến thành những ngôi sao trên trời.

– Chắc hẳn có ai vừa chết, em bé tự nhủ, vì bà em, người hiền hậu độc nhất đối với em, đã chết từ lâu, trước đây thường nói rằng : "Khi có một vì sao đổi ngôi là có một linh hồn bay lên trời với Thượng đế".

Em quẹt que diêm nữa vào tường, một ánh sáng xanh toả ra xung quanh và em bé nhìn thấy rõ ràng bà em đang mỉm cười với em.

– Bà ơi ! Em bé reo lên, cho cháu đi với ! Cháu biết rằng diêm tắt thì bà cũng biến đi mất như lò sưởi, ngỗng quay và cây Nô-en ban nãy, nhưng xin bà đừng bỏ cháu ở nơi này ; trước kia khi bà chưa về với Thượng đế chí nhân⁽¹¹⁾, bà cháu ta đã từng sung sướng biết bao ! Dạo ấy bà đã từng nhủ cháu rằng nếu cháu ngoan ngoãn, cháu sẽ được gặp lại bà, bà ơi ! Cháu van bà, bà xin Thượng đế chí nhân cho cháu về với bà. Chắc Người không từ chối đâu.

Que diêm tắt phut, và ảo ảnh⁽¹²⁾ rực sáng trên khuôn mặt em bé cũng biến mất.

Thế là em quẹt tất cả những que diêm còn lại trong bao. Em muốn níu bà em lại ! Diêm nối nhau chiếu sáng như giữa ban ngày. Chưa bao giờ em thấy bà em

to lớn và đẹp lão⁽¹³⁾ như thế này. Bà cụ cầm lấy tay em, rồi hai bà cháu bay vút lên cao, cao mãi, chẳng còn đói rét, đau buồn nào đe doạ họ nữa. Họ đã về chầu Thượng đế.

Sáng hôm sau, tuyết vẫn phủ kín mặt đất, nhưng mặt trời lên, trong sáng, chói chang trên bầu trời xanh nhợt. Mọi người vui vẻ ra khỏi nhà.

Trong buổi sáng lạnh lẽo ấy, ở một xó tường, người ta thấy một em gái có đôi má hồng và đôi môi đang mỉm cười. Em đã chết vì giá rét trong đêm giao thừa.

Ngày mồng một đầu năm hiện lên trên thi thể em bé ngồi giữa những bao diêm, trong đó có một bao đã đốt hết nhẵn. Mọi người bảo nhau : "Chắc nó muốn sưởi cho ấm !", nhưng chẳng ai biết những cái kì diệu em đã trông thấy, nhất là cảnh huy hoàng lúc hai bà cháu bay lên để đón lấy những niềm vui đầu năm.

(An-đéc-xen^(*), *Truyện An-đéc-xen*,
Nguyễn Văn Hải – Vũ Minh Toàn dịch,
NXB Văn hoá, Hà Nội, 1963)

Chú thích

(★) An-đéc-xen (1805 – 1875) là nhà văn Đan Mạch nổi tiếng với loại truyện kể cho trẻ em. Nhiều truyện ông biên soạn lại từ truyện cổ tích, nhưng cũng có những truyện do ông hoàn toàn sáng tạo ra. Bạn đọc khắp năm châu quen thuộc với nhiều truyện của ông như *Cô bé bán diêm*, *Bầy chim thiên nga*, *Nàng tiên cá*, *Bộ quần áo mới của hoàng đế*, *Nàng công chúa và hạt đậu*...

Văn bản này trích gần hết truyện ngắn *Cô bé bán diêm*.

(1) *Hiền hậu* : hiền lành và tốt bụng.

(2) *Gia sản* : tài sản của gia đình.

(3) *Tiêu tán* : mất đi hoàn toàn, tan biến hết, không còn gì.

(4) *Trường xuân* (cũng có khi gọi là *thường xuân*) : một loại cây leo, bám vào tường gạch, lá rụng dần về mùa đông.

(5) Đây là loại diêm cứ quẹt vào tường hoặc vào vật gì cứng là cháy.

(6) *Gió bắc* : gió lạnh, thổi từ hướng bắc.

(7) *Phuốc-sét* : dụng cụ ăn có những cái xiên nhọn dùng để lấy thức ăn.

- (8) *Thịnh soạn* : có nhiều món ăn ngon, sang, được bày tươm tất.
- (9) *Lạnh đạm* : lạnh lùng, thờ ơ.
- (10) *Cây thông Nô-en* : cây thông nhỏ được kết đèn, hoa, dùng để trang trí trong dịp lễ Nô-en và tết dương lịch ở nhiều nước trên thế giới.
- (11) *Chí nhân* : hết sức nhân từ, hiền hậu.
- (12) *Ảo ảnh* : (xem chú thích 17, tr. 20) ở đây là những hình ảnh hiện ra trong mộng tưởng của em bé.
- (13) *Đẹp lão* : đẹp (nói về người già).

ĐỌC – HIỂU VĂN BẢN

1. Hãy xác định ba phần của văn bản này nếu lấy việc em bé quẹt những que diêm làm phần trọng tâm. Căn cứ vào đâu để có thể chia phần thứ hai (phần trọng tâm) thành những đoạn nhỏ hơn ?
2. Qua phần đầu, chúng ta được biết gì về gia cảnh của nhân vật cô bé bán diêm và thời gian, không gian xảy ra câu chuyện ? Liệt kê những hình ảnh tương phản (đối lập, đặt gần nhau, làm nổi bật lẫn nhau) được nhà văn sử dụng trong phần này nhằm khắc họa nỗi khổ cực của cô bé.
3. Chứng minh rằng những mộng tưởng của cô bé qua các lần quẹt diêm (lò sưởi, bàn ăn, cây thông Nô-en, người bà, hai bà cháu bay đi) diễn ra theo thứ tự hợp lí. Trong số các mộng tưởng ấy, điều nào gắn với thực tế, điều nào thuần túy chỉ là mộng tưởng ?
4. Phát biểu những cảm nghĩ của em về truyện *Cô bé bán diêm* nói chung và về đoạn kết của truyện nói riêng.

Ghi nhớ

Bằng nghệ thuật kể chuyện hấp dẫn, đan xen giữa hiện thực và mộng tưởng, với các tình tiết diễn biến hợp lí, tác phẩm *Cô bé bán diêm* của An-dec-xen truyền cho chúng ta lòng thương cảm sâu sắc đối với một em bé bất hạnh.